

ВІДГУК

**офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора
Нестор Наталії Володимирівни на дисертацію Денисенко Ольги
Євгеніївни на тему: «Адміністративно-правове забезпечення реалізації
принципу боротьби з ігровою залежністю (лудоманією)», подану на
здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю
12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право;
інформаційне право**

1. Ступінь актуальності обраної теми

У сучасних умовах активного розвитку грального бізнесу в усьому світі проблема ігрової залежності (лудоманії) набуває все більшої гостроти як у національному, так і в міжнародному контексті. Поширення цифрових технологій та онлайн-платформ істотно розширило доступ до азартних ігор, що у свою чергу призвело до зростання кількості осіб, які потребують профілактики, діагностики та лікування ігрової залежності. Ця проблема має не лише медичний, а насамперед соціальний та публічно-правовий вимір, адже тісно пов'язана із забезпеченням державою такого регулювання ринку грального бізнесу, при якому вдається запобігти розвитку ігрової залежності у гравців, а отже мінімізувати негативні його наслідки для суспільства в цілому.

У світовій практиці проблема лудоманії активно вивчається, і країни впроваджують різноманітні моделі для боротьби з нею. Зокрема, у Великій Британії функціонує незалежний регулятор Gambling Commission, який здійснює жорстке ліцензування та нагляд за дотриманням принципу «відповідальної гри». Досвід Канади та Румунії демонструє ефективність міжсекторального підходу та взаємодії з громадськістю. Франція, Словаччина, Іспанія та багато інших країн впроваджують активні методики відстеження поведінки гравців, яка викликає занепокоєння. Така різноманітність міжнародних моделей підтверджує необхідність формування власної концептуальної системи боротьби з лудоманією з урахуванням національного контексту. Україна, запровадивши легалізацію грального бізнесу у 2020 році,

лише починає формувати правові та організаційні механізми захисту гравців. Недостатність чіткого адміністративно-правового регулювання у цій сфері, відсутність координації між органами публічної влади та громадським сектором, а також неузгодженість процедур превенції та втручання свідчать про потребу у глибокому науковому переосмисленні та систематизації принципу боротьби з лудоманією. Тому розробка ефективної моделі адміністративно-правового забезпечення боротьби з лудоманією є надзвичайно актуальною, з огляду на її складність, системність та багатовекторність впливу.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Наукові положення, висновки і рекомендації, викладені в дисертації, є належним чином обґрунтованими та відповідають вимогам до наукових досліджень такого рівня у сфері адміністративного права. Це забезпечується чітко визначеною метою дослідження – розробкою адміністративно-правового забезпечення реалізації принципу боротьби з ігровою залежністю (лудоманією) та формування науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення діяльності органів публічної адміністрації у питаннях забезпечення захисту права гравців в азартні ігри на безпечну гру та захисту суспільства від шкідливого впливу азартних ігор – а також логічно структурованими завданнями, що охоплюють як загальнотеоретичні, так і прикладні аспекти проблеми.

Обґрунтованість висновків забезпечена використанням різноманітного інструментарію сучасної правової науки. Застосування загальнонаукових (діалектичного, системного) і спеціально-юридичних методів (порівняльно-правового, формально-логічного, системно-структурного, структурно-функціонального) надало дослідженню теоретичної глибини та дозволило виробити прикладні рекомендації щодо вдосконалення нормативного регулювання. Особливу цінність мають результати порівняльно-правового

аналізу зарубіжного досвіду регулювання грального бізнесу та боротьби з лудоманією, який дав змогу обґрунтувати необхідність адаптації іноземних підходів до національного правового середовища.

Дисертантка послідовно досліджує нормативну основу, роль суб'єктів адміністративно-правового регулювання, а також специфіку адміністративних процедур, що забезпечують реалізацію означеного принципу, що дозволяє говорити про комплексний характер аналізу. Структура дисертації відповідає меті та завданням дослідження і побудована за принципом від загального до конкретного. У першому розділі розкрито теоретико-правові засади адміністративно-правового забезпечення реалізації принципу боротьби з ігровою залежністю (лудоманією), включаючи його місце в системі державної політики, понятійно-категоріальний апарат та правові основи. У другому розділі досліджено суб'єктів і об'єктів реалізації відповідного принципу, зокрема органи державної влади, громадянське суспільство, організаторів азартних ігор та самих гравців. У третьому розділі зосереджено увагу на адміністративних процедурах, зокрема їх класифікації, заявних та втручальних процедурах, що безпосередньо реалізуються у сфері боротьби з ігровою залежністю.

Наукові висновки базуються на репрезентативній емпіричній основі, що включає аналіз практики діяльності КРАІЛ, української судової практики, а також результати соціологічних опитувань серед гравців та населення України щодо їхнього ставлення до грального бізнесу. Це посилює практичну значущість роботи і дозволяє сформулювати обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення діяльності органів публічної адміністрації. Таким чином, дисертація демонструє належний рівень наукової новизни, логічну завершеність дослідження та високу ступінь достовірності отриманих результатів.

3. Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій

Достовірність, обґрунтованість та наукова новизна положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційному дослідженні, безпосередньо зумовлені актуальністю обраної тематики. Актуальність дослідження полягає в тому, що в межах наукової роботи запропоновано низку концептуально нових підходів до вирішення важливої правової проблематики, а також сформульовано як теоретичні положення, так і практично орієнтовані рекомендації, які раніше не були предметом комплексного аналізу в науці адміністративного права.

Елементи наукової новизни дослідження знайшли повне відображення у структурі й змісті дисертації, вони належним чином аргументовані в авторських висновках і підтверджені результатами аналізу джерельної бази, а також знайшли своє відображення у рецензованих наукових публікаціях дисертанта.

Наукова новизна дисертації полягає у комплексному розробленні адміністративно-правового механізму реалізації принципу боротьби з ігровою залежністю як нового напрямку діяльності органів публічної адміністрації в межах публічного управління ринком грального бізнесу. У роботі вперше сформульовано низку понять (наприклад, елементи адміністративно-правового забезпечення та класифікація адміністративних процедур у цій сфері), удосконалено теоретичні підходи до розуміння місця принципу боротьби з лудоманією у державній політиці та визначено ролі основних суб'єктів і об'єктів процесу, а також дістали подальшого розвитку положення щодо правових засад і процедур захисту гравців. Авторка самостійно сформулювала наукові положення та практичні рекомендації, що підтверджують їх достовірність, а публікації, що відображають результати дослідження, засвідчують його апробацію та практичну цінність.

Отже дисертаційне дослідження виконане на високому науково-теоретичному та методологічному рівнях, має обґрунтовані, логічні та достовірні наукові висновки, які доповнюють існуючі позиції науковців або по-новому надають вирішення існуючих проблем забезпечення доступності

медичної допомоги. Елементи наукової новизни сформульовані коректно, мають достатній ступінь наукової новизни та практичне значення.

4. Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання

Одержані в дисертаційному дослідженні результати мають суттєве значення як для розвитку адміністративно-правової науки, так і для вдосконалення механізмів державного регулювання у сфері запобігання ігровій залежності та її профілактики і лікування. Запропоновані авторкою теоретичні положення, висновки та прикладні рекомендації відзначаються науковою новизною, системністю та практичною спрямованістю. Вони формують концептуальні засади для подальшого осмислення і нормативного закріплення адміністративно-правового інструментарію реалізації принципу боротьби з лудоманією в умовах сучасних викликів цифровізації, комерціалізації дозвілля та трансформації ринку грального бізнесу.

Практичне значення отриманих результатів підтверджується їх впровадженням у правотворчу та правозастосовну діяльність органів державної влади. Зокрема, окремі положення дисертації були враховані при розробці проєктів нормативно-правових актів, що регулюють сферу грального бізнесу (що засвідчено листом Комітету Верховної Ради України з питань фінансів, податкової та митної політики), а також використовуються у діяльності органів виконавчої влади, зокрема Міністерства цифрової трансформації України, при формуванні державної політики щодо запобігання лудоманії. Крім того, матеріали дисертації мають прикладну цінність для освітнього процесу у закладах вищої освіти, а також для науково-дослідної діяльності в межах правничих спеціальностей.

5. Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в наукових публікаціях, зарахованих за темою дисертації

Аналіз публікаційної активності Денисенко О. Є. свідчить про її системну наукову роботу над обраною темою дослідження та повноту викладу основних результатів в наукових публікаціях здобувачки.

Авторкою опубліковано низку статей у наукових виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України, зокрема у «Віснику кримінального судочинства», «Українському політико-правовому дискурсі», «Науковому віснику Ужгородського національного університету», що засвідчує відповідність оприлюднених результатів академічним стандартам національного рівня.

Окрему увагу слід звернути на участь Денисенко О. Є. у міжнародному науковому дискурсі. Опубліковані статті у виданнях, що індексуються у наукометричних базах Web of Science (наприклад, Amazonia Investiga, Q3), а також у періодичних наукових виданнях інших держав (Baltic Journal of Legal and Social Sciences), свідчать про визнання наукових результатів за межами України та підтверджують їх актуальність і наукову новизну в ширшому, порівняльно-правовому контексті.

Крім того, здобувачка активно репрезентувала результати дослідження на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, у тому числі за кордоном (Латвія, Польща), що підтверджено тезами доповідей. Тематика представлених матеріалів охоплює ключові елементи дисертаційного дослідження – від правового аналізу національного законодавства до вивчення зарубіжного досвіду та питань практичного впровадження державної політики у сфері запобігання ігровій залежності. Такий рівень публічної наукової активності дозволяє зробити висновок про належне апробування результатів дисертаційної роботи.

Зазначені публікації повною мірою висвітлюють основні наукові положення дисертації та відповідають встановленим МОН вимогам до опублікування результатів дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук.

6. Питання для дискусійного обговорення та недоліки дисертаційної роботи щодо її змісту та оформлення

Незважаючи на наукову цінність роботи, дисертація не позбавлена певних недоліків та суперечливих положень, які потребують додаткових пояснень та уточнень.

1. Авторка в тексті роботи значну увагу присвячує зарубіжному досвіду захисту від ігрової залежності, аналізуючи досвід Чехії та Словаччини, Казахстану, Великої Британії, Литви, Латвії, Естонії, Румунії, Нової Зеландії, Канади, Франції, Іспанії, але щодо кожної з цих країн згадує конкретні заходи не даючи аналіз цілісності систем запобігання ігровій залежності, що могли б слугувати джерелом цінних управлінських і правових рішень.

2. У підрозділі 2.3 роботи авторка визначає організаторів азартних ігор як опосередкованих об'єктів реалізації цього принципу, проте сучасна практика свідчить про активне залучення організаторів ринку до саморегулювання, превентивної реклами, обмеження доступу та інформування гравців, тому, вважаємо, що в окремих випадках слід говорити про організаторів як про суб'єктів, а не об'єкти реалізації цього принципу.

3. У підрозділах 3.2 та 3.3 при аналізі різних видів адміністративних процедур авторка аналізує загальні нормативні документи КРАІЛ щодо реалізації цих процедур, але бракує прикладів конкретних адміністративних рішень, інструкцій, регламентів чи електронних сервісів, які могли б ілюструвати дієвість запропонованих процедур в конкретних практичних випадках.

4. У роботі вдало охоплено правові аспекти боротьби з ігровою залежністю в частині формування та реалізації державної політики конкретними державними органами, однак у перспективі доцільним видається також звернути увагу на психологічних, соціологічних, економічних аспектах виникнення та формування ігрової залежності для комплексного обґрунтування адміністративно-правових заходів, необхідних для запобігання

її виникненню та зниження в цілому рівня захворюваності на цю психічну хворобу.

5. У дисертації бракує ілюстративного матеріалу у вигляді схем або таблиць. З огляду на складність і багатовимірність досліджуваного предмета, візуалізація ключових правових конструкцій, суб'єктних взаємозв'язків або адміністративних процедур сприяла б кращому сприйняттю матеріалу та структуризації наукового викладу.

Висловлені зауваження відображають складність і багатогранність досліджуваної тематики, носять дискусійний характер і жодним чином не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційної роботи, яка відзначається науковою новизною, високим рівнем актуальності та глибоким змістовним наповненням.

7. Загальні висновки

Дисертаційна робота Ольги Євгеніївни Денисенко на тему: «Адміністративно-правове забезпечення реалізації принципу боротьби з ігровою залежністю (лудоманією)» є завершеним і самостійно підготовленим науковим дослідженням, в рамках якого отримано нові, науково обґрунтовані та практично значущі результати, що сприяють вирішенню важливого наукового завдання.

Актуальність обраної теми, ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій, а також новизна та повнота викладу матеріалу в опублікованих працях цілком відповідають вимогам Міністерства освіти і науки України. Зміст автореферату повністю відображає основні результати дисертаційного дослідження.

У процесі дослідження дисертації та наукових публікацій Ольги Євгеніївни не виявлено жодних фактів академічного плагіату, фабрикації або фальсифікації. Дисертація є оригінальною та виконаною самостійно. Авторка дотримувалась норм академічної доброчесності та законодавства з питань

авторських прав, чітко зазначивши посилання на використані джерела та визначивши власний внесок у співавторських публікаціях.

Таким чином, дисертаційне дослідження Ольги Євгеніївни Денисенко на тему «Адміністративно-правове забезпечення реалізації принципу боротьби з ігровою залежністю (лудоманією)» виконане на високому науково-теоретичному рівні, відповідає вимогам постанови Кабінету Міністрів України «Про порядок присудження наукових ступенів» від 24 липня 2013 року № 567 щодо кандидатських дисертацій, зокрема пунктам 9, 11-13 Порядку, а його авторка заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент –

**заступник директора із наукової роботи
Київського науково-дослідного
інституту судових експертиз,
доктор юридичних наук, професор**

Н. В. Нестор

Київський науково-дослідний інститут
судових експертиз Міністерства юстиції України
ІНДРПОУ * 02883096 *